

Én liberaal én sociaal

Vrijheid voor iedereen

Samenvatting

De politiek in Nederland is op drift. Vooral de middenpartijen zijn op zoek naar een nieuwe koers en weten de kiezer niet te binden. Vandaar het toenemend aantal zwevende kiezers. Kiezers die dan maar een proteststem laten horen.

De basis hiervan is een gebrek aan ideologie: een duidelijke visie op de maatschappij in de 21^e eeuw ontbreekt bij de meeste politieke partijen.

Ideologie

De Liberaal Democratische Partij (LibDem) vindt dat politiek gebaseerd moet zijn op een ideologie: een visie op hoe de maatschappij en de economie moeten functioneren. Dat is per definitie een visie voor de lange termijn. En daar heeft de kiezer behoefte aan.

Vrijheid

LibDem streeft naar een samenleving waarin de vrijheid van het individu centraal staat. De mens moet in staat zijn zelfstandig richting aan zijn leven te geven. Dat vraagt om een efficiënt werkende markteconomie, maar ook om een sterke en zorgzame overheid.

Liberaal en sociaal

LibDem pleit voor een flexibele economie met volop ruimte voor ondernemerschap, maar ook voor een goed sociaal vangnet. In dit manifest wordt betoogd dat vrijheid van het individu en ruimte voor ondernemerschap in de economie van de 21^e eeuw juist om een sterke (geen grote) overheid vraagt. Zo vindt LibDem het asociaal om het ontslagrecht te versoepelen of de pensioenleeftijd te verhogen zonder er daarbij voor te zorgen dat er een adequaat sociaal vangnet is. De visie van LibDem is daarmee zowel liberaal (flexibele markteconomie) als sociaal (goed vangnet). Dit is een combinatie die tot nu toe niet in de Nederlandse politiek voorkomt.

Europa

De meeste politieke partijen hebben geen duidelijke visie op Europa en zijn zelfs bang voor de kiezer. Daar zijn de huidige problemen het gevolg van. LibDem is voor een Europa van de burger, met meer controle op de macht. Europa moet evenwel niet meer bevoegdheden krijgen dan noodzakelijk. Wij hebben een sterk Europa nodig, geen bureaucratisch Europa.

Milieu: groene markt

Alleen een milieubeleid dat marktconform is en vervuilende activiteiten belast, kan effectief zijn. Zo is LibDem voor een algemene heffing op CO₂-uitstoot, waarbij de opbrengsten in de vorm van lastenverlichting aan de burgers worden teruggegeven.

Oproep

Gebleken is dat de visie van LibDem velen aanspreekt. LibDem heeft een integrale visie die tot nu toe ontbreekt in de Nederlandse politiek. Een integrale visie die goed is voor ondernemers, werknemers en studenten, kortom voor alle Nederlanders.

Maar om die visie te verwezenlijken hebben wij veel steun nodig. Alleen al adhesiebetuigingen zijn welkom, maar ook anderszins kunt u ons steunen. Hoe u dat kunt doen, ziet u in paragraaf 16 van dit manifest.

LibDem bepleit een samenleving waarin vrijheid voor iedereen bestaat. Samen kunnen wij daarvoor zorgen. Met elkaar, voor iedereen. Hoe? Dat leest u in ons manifest.

Én liberaal én sociaal

Vrijheid voor iedereen

De politiek in Nederland is op drift. Velen herkennen zich niet in de traditionele politieke partijen en stemmen daarom op extreme partijen ter linker en rechter zijde. Maar ook zij die wel op de traditionele partijen stemmen doen dat niet altijd uit volle overtuiging. Eén maand voor de verkiezingen van juni 2010 zei drie kwart van de kiezers niet zeker te zijn van hun keuze en velen twijfelden nog tot in het stemhokje.

Met name de partijen in het centrum hebben moeite kiezers aan te spreken. De wereld is definitief aan het veranderen en het ontbreekt de politieke partijen aan een duidelijke visie hoe daarop in te spelen. Dat komt doordat hun ideologieën – voor zover zij die nog hebben – gebaseerd zijn op een maatschappijbeeld dat uit de negentiende eeuw stamt. Het is daarom tijd voor een ander geluid.

Dit manifest is een oproep voor een ander politiek geluid. Het is gebaseerd op een positieve vrijheid: een maatschappij waarin iedereen richting aan zijn leven kan geven. Dat vraagt om veel vrijheid voor het individu, maar ook om een sterke overheid. Dat is een andere combinatie dan waar de traditionele politieke partijen voor staan. Het is een maatschappijvisie waarin de idealen van vrijheid, gelijkheid en broederschap een moderne vertaling vinden. Maar ook een maatschappijvisie waarmee een oplossing geboden wordt aan de huidige problemen. Een maatschappijvisie waarmee wij de eenentwintigste eeuw positief tegemoet kunnen treden.

Dit manifest gaat uit van de Liberaal Democratische Partij, kortweg LibDem. LibDem is een partij die tweemaal aan verkiezingen deelnam – Tweede Kamer in 2006 en Europees Parlement in 2009 – maar nog onvoldoende bekend is bij het algemeen publiek. Toch is in de campagnes gebleken dat de standpunten van LibDem velen aanspreken. Dit manifest richt zich daarom tot allen die vinden dat het tijd is voor een nieuw liberaal geluid in Nederland. Een echt liberaal geluid: vrijheid voor iedereen.

Een maatschappij waarin vrijheid voor iedereen bestaat zal uiteindelijk de cohesie in de samenleving en het algemeen welzijn ten goede komen. Op dit moment dreigt er een tweedeling op verschillende vlakken en zijn de insiders beter beschermd dan de outsiders, hetgeen ten koste van de laatsten gaat. Dit geldt bijvoorbeeld voor de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Dat is niet alleen onrechtvaardig, maar ook inefficiënt.

Vooraf jongeren en ouderen zonder werk, zzp'ers en ook het midden- en kleinbedrijf zullen in eerste instantie baat hebben bij onze visie op de maatschappij. Maar uiteindelijk komt deze iedereen ten goede. Een samenleving en een economie waaraan iedereen volwaardig kan deelnemen biedt immers een grotere welvaart en welzijn.

1. Inleiding

De kiezers hebben in het algemeen weinig vertrouwen in de bestuurders en politici. De achtergrond daarvan is wellicht algemener, een gebrek aan vertrouwen in de toekomst. Politieke partijen weten geen duidelijk beeld te scheppen hoe zij de toekomst op langere termijn zien en op welke fundamentele beginselen zij hun beleid baseren. Dat leidt tot een inconsistent beleid en onzekerheid bij de kiezers. Voor zover politieke partijen wel een visie hebben, is dat er veelal één die op oude ideologieën gebaseerd is (SP) en die daardoor voor veel kiezers als achterhaald overkomt.

De wereld is in verandering en dat brengt onzekerheid met zich. Bijvoorbeeld vanwege de toenemende globalisering van de economie, migratie, milieu en klimaat, vergrijzing. De traditionele politieke partijen weten onvoldoende een antwoord te geven op de problemen van de 21^e eeuw. Daarbij komt dat veel partijen angst voor de kiezer hebben en zich niet duidelijk durven uit te spreken. Dat zie je bijvoorbeeld in de houding ten opzichte van Europa. De kiezer voelt dat en kiest dan voor extreme standpunten, niet uit overtuiging, maar veelal om een signaal te geven.

2. Ideologie

Een geloofwaardige politieke partij dient zich te baseren op een consistente ideologie: een visie op de maatschappij en op de economie. De kiezer stemt immers niet zozeer op een verkiezingsprogramma, maar vooral op de lange termijn visie waarop deze gebaseerd is. Met een duidelijke lange termijn visie kan een partij ook blijvend het vertrouwen van de kiezer winnen.

De volatiliteit van de kiezersgunst heeft te maken met het gebrek aan ideologie bij de meeste politieke partijen, ook in het centrum. Niet alleen de PvdA heeft zijn ideologische veren afgeschud, bij alle traditionele partijen - met uitzondering wellicht van de SP - ontbreekt een duidelijke ideologische basis. Het gevolg is dat verkiezingsprogramma's zich over ad hoc oplossingen uitspreken en leuke ideetjes lanceren, maar wanneer de omstandigheden veranderen, wordt de koers verlegd in een richting die de kiezer niet kende; dit ondermijnt het vertrouwen in het politieke systeem. Zo kan het zijn dat de VVD een liberale maatregel als het persoonsgebonden budget invoert en dat diezelfde partij de maatregel weer afschaft of sterk inperkt.

Na de verkiezingsoverwinning van Fortuyn is er een tendens geweest om nog minder op de inhoud te letten. De verpakking was belangrijker dan de inhoud: als een politicus maar 'charismatisch' was, dan zou het wel goed komen.

Waar de kiezer nu behoefte aan heeft is een partij met een duidelijke ideologie die een antwoord biedt op de uitdagingen van de 21^e eeuw.

3. Vrijheid

Als liberale partij is voor LibDem vrijheid het belangrijkste uitgangspunt. Vrijheid in de visie van LibDem is positieve vrijheid: ieder mens moet in staat zijn om zijn leven richting te geven. Dat is een andere benadering dan een pleidooi voor een zo klein mogelijke overheid en zo weinig mogelijk regels (negatieve vrijheid). Zoals hieronder betoogd zal worden, vraagt vrijheid en de daarmee gepaard gaande markteconomie juist om een sterke overheid en adequate regelgeving.

LibDem onderscheidt zich hiermee van een partij als de VVD, die zich ook als liberale partij beschouwt; deze is veeleer conservatief-liberaal. LibDem is een sociaal-liberale partij, een stroming die ook D66 zegt te vertegenwoordigen, maar bij D66 ontbreekt de onderbouwing en daarmee ook de consistentie van het beleid.

In de visie van LibDem is er pas echt sprake van vrijheid als ieder mens te allen tijde in staat is zijn leven richting te geven. Dat houdt een sterke rol voor de overheid in. De overheid dient niet alleen te zorgen dat de vrijheid van ieder mens zo weinig mogelijk wordt ingeperkt, maar er ook zorg voor te dragen dat ieder individu daadwerkelijk in staat is zijn of haar leven richting te geven.

In de ogen van LibDem is deze sociaal-liberale benadering de enige die echt vrijheid voor allen inhoudt. In het vervolg van dit manifest zal het woord 'liberaal' ook in deze betekenis worden gebruikt.

Dit manifest is een uitwerking van de uitgangspunten van LibDem die in 2008 zijn vastgesteld. Deze uitgangspunten zijn als bijlage bij dit manifest gevoegd. Het manifest is een algemene visie en geen verkiezingsprogramma, hetgeen inhoudt dat sommige beleidsterreinen niet uitdrukkelijk behandeld worden.

4. Maatschappij en Economie

De economie speelt een belangrijke rol in ons leven, het gaat immers om de productie en de consumptie van goederen en diensten en een groot deel van onze tijd wordt daaraan besteed. Een visie op de maatschappij is dan ook voor een groot deel een visie op de economie.

4.1. Markt en overheid

Uitgangspunt voor LibDem is de markteconomie. Deze biedt immers de individuen een zo groot mogelijke vrijheid om goederen en diensten te produceren en te consumeren. Tevens leidt deze tot een zo groot mogelijke efficiëntie, innovatie en welvaart.

In recente jaren is een discussie ontstaan alsof er een keuze zou zijn tussen markt of overheid. Dit is een valse tegenstelling: geen markt kan werken zonder overheid die regels stelt. Dat geldt zelfs voor een eenvoudige markt, bijvoorbeeld waar appels verkocht worden. Zo ziet de overheid er op toe dat de juiste gewichten worden gehanteerd, stelt zij regels voor de koop- en verkoop transacties, ziet zij toe dat de prijsinformatie duidelijk is en dat geen bedorven waar wordt verkocht. De keus is dus niet die tussen markt of overheid, de vraag is: welke regels de overheid moet stellen opdat een markt goed functioneert. En sommige goederen en diensten – zoals bijvoorbeeld openbaar vervoer in een dichtbevolkt land – lenen zich niet goed voor marktwerking en daar is het efficiënter als de overheid ook verantwoordelijk is voor de productie daarvan.

Binnen het begrip markteconomie zijn er verschillende manieren waarop de overheid de markt kan reguleren. Zoals verderop betoogd zal worden, is de visie van de traditionele ideologieën, zoals socialisme en (conservatief) liberalisme op de economische ordening achterhaald. Voor een echte vrijheid van het individu moet de economische ordening aangepast worden aan de economie en de maatschappij van de 21^e eeuw. Om dit duidelijk te maken dient eerst een terugblik gegeven te worden naar het ontstaan van deze ideologieën.

4.2. Economie tot in de 19^e eeuw

Bij het denken over economie en maatschappij is het goed om deze in een historisch perspectief te plaatsen en na te gaan hoe onze huidige, complexe maatschappij zich ontwikkeld heeft.

In de vroege middeleeuwen was de economie hoofdzakelijk agrarisch georiënteerd. Men produceerde vooral goederen om zichzelf in leven te kunnen houden en velen produceerden vooral voor de eigen consumptie van de lokale gemeenschap. Door specialisatie kon men efficiënter werken, waardoor verschillende beroepen ontstonden en de productiviteit toenam: het is efficiënter als een bakker voor het hele dorp brood bakt dan wanneer ieder zijn eigen brood moet bakken. Een smid kan investeren in een goede smidse en zijn eigen techniek verbeteren, waardoor betere ploegen gemaakt worden dan wanneer iedere boer dat zelf moet doen. Ook ontstond geleidelijk huisnijverheid, zoals in de textiel.

De industriële revolutie die zich in Nederland in de loop van de 19^e eeuw voltrok, veranderde dit beeld. De toepassing van de stoommachine betekende een omschakeling van handmatig naar machinaal geproduceerde goederen. Hierdoor werden veel mensen werkloos, hetgeen tot grotere armoede leidde. Omdat bij massaproductie veel ongeschoold werk nodig was, ontstond een klasse van arbeiders die tegen een laag loon veelal weinig inspirerend werk moesten verrichten. Dit leidde tot sociale misstanden zoals kinderarbeid en slechte huisvesting.

Als reactie op deze misstanden ontstonden bewegingen die zich inzetten voor de emancipatie van arbeiders. Eén van de eerste wetten in dat kader was het Kinderwetje van Van Houten uit 1874 dat arbeid door kinderen jonger dan 12 jaar verbod. Geleidelijk aan werden meer maatregelen ingevoerd. Aangezien het in veel gevallen om ongeschoold werk ging en de werknemer voor zijn inkomen geheel afhankelijk was van het inkomen uit arbeid was één van de maatregelen het bieden van ontslagbescherming, een logische maatregel bij het ontbreken van een adequate werkloosheidsuitkering.

4.3. De 20e eeuw: verdere specialisatie

In de 20e eeuw zette de technische ontwikkeling zich voort, hetgeen gepaard ging met toenemende specialisatie en het ontstaan van een diensteneconomie. De technologie verandert zo snel, dat het voor veel beroepen noodzakelijk is permanent bij te scholen. Ook verdwijnen bedrijven en beroepen en worden er nieuwe gecreëerd. Toenemende specialisatie houdt in dat er meer goederen en diensten worden aangeboden. Dat vraagt ook om meer regelgeving om te zorgen dat de verschillende markten waarop deze goederen en diensten worden aangeboden transparant zijn en goed kunnen functioneren. Iedereen begrijpt dat een meer gedifferentieerde economie om een meer gedifferentieerde regelgeving vraagt. Dat proces zet zich ook nu nog voort. De ongenueanceerde roep om 'minder regelgeving' is als zodanig ook onzinnig. Wel is het van belang dat de regelgeving sober, begrijpelijk en adequaat is. Daar valt nog veel te verbeteren.

In de loop van de 20^e eeuw werd het stelsel van sociale zekerheid verder uitgebouwd, zodat ieder nu recht heeft op een inkomen om van te leven, ook zij die langdurig geen werk hebben.

4.4. De 21^e eeuw: een dynamische economie

In de 21^e eeuw is de economie aanzienlijk complexer en dynamischer geworden dan die in de 18^e en 19^e eeuw. Dat geldt voor de economie, dat geldt ook voor de maatschappij als geheel.

De economie is veel gespecialiseerder en gedifferentieerder dan die in de 19e eeuw. De productiviteit is daardoor sterk toegenomen. Waar aan het begin van de 20e eeuw nog auto's konden worden gemaakt door een bedrijf met enkele tientallen werknemers die veel onderdelen zelf vervaardigden, kan dat nu zelfs niet voor één enkel onderdeel. Dat vraagt om goed geschoold personeel en hoogwaardige productieprocessen.

Waar het voorheen gebruikelijk was om je hele leven in één stad of dorp te wonen, één beroep uit te oefenen bij één werkgever, is het nu gewoon op verschillende locaties te wonen en te werken en enige malen tijdens een loopbaan van werkgever te veranderen. Dank zij de technologische en de daarmee gepaard gaande economische vooruitgang is de totale productie zodanig gestegen dat velen in welvaart kunnen leven. Geschoolde werknemers hebben vaak een zodanige productiviteit dat zij daarmee een behoorlijk inkomen kunnen verwerven en deel kunnen hebben aan de algemene welvaart.

Hier staat tegenover dat er – gelet op de natuurlijke verdeling van talenten – een groeiende groep mensen zal zijn die zich niet zodanig kunnen scholen dat zij op basis van hun productiviteit een inkomen kunnen verdienen om in hun onderhoud te voorzien.

Marcel van Dam noemt hen de 'onrendabelen'. Deze mensen hebben steun nodig teneinde in vrijheid te kunnen leven.

4.5. Sociale zekerheid

In de loop van de 20^e eeuw is een goed stelsel van sociale zekerheid ontwikkeld: bescherming tegen inkomensverlies bij arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en zorg voor nabestaanden bij overlijden. Het bieden van bestaanszekerheid geeft meer vrijheid en past dus in de liberale filosofie. Het probleem dat in de loop van de 20^e eeuw duidelijk werd is dat een goed sociaal vangnet zoals dat toen ontworpen was aan degenen die er gebruik van maken weinig prikkels geeft om weer zelfstandig een inkomen te verdienen. Het beroep op de sociale zekerheid steeg daarom tot een niveau dat op termijn onhoudbaar was. Als remedie daartegen zijn de verschillende regelingen geleidelijk aan versoerd. Daarbij werd weinig gedifferentieerd, hetgeen tot gevolg heeft dat de regelingen te karig werden voor degenen die er met recht een beroep op doen, omdat zij geen andere mogelijkheden hebben, en nog steeds genereus voor degenen die met enige goede wil en begeleiding zelfstandig een inkomen kunnen verdienen.

4.6. Arbeidsmarkt

De economie en de arbeidsmarkt van de 21^e eeuw onderscheiden zich in vele opzichten van die in de 19^e eeuw, zie onderstaande kenmerken. Niettemin is de regelgeving nog steeds gebaseerd op de economie van de 19^e en 20^e eeuw.

i) Betere scholing

De complexiteit en de specialisatie in de economie vraagt om goed geschoold personeel. Waar het in de 19^e eeuw nog vaak om veelal eenvoudig handwerk ging, dat weinig scholing vereiste, is nu het meest eenvoudige werk gemechaniseerd dan wel geautomatiseerd en vragen de meeste werkzaamheden de nodige kennis, kunde en ervaring.

ii) Belang werkgever: goed personeel

Iedere ondernemer weet dat het succes van de onderneming staat of valt met de kwaliteit van het personeel. Het vervullen van een vacature kost doorgaans maanden zoektijd en het duurt ook vaak maanden na indiensttreding voordat een nieuwe werknemer volledig ingewerkt is. Een werkgever heeft dus belang bij een goed personeelsbeleid dat zijn werknemers motiveert en zorgt voor continuïteit.

iii) Meer mutaties

De huidige arbeidsmarkt kent meer mutaties dan die van een eeuw geleden. Dat heeft twee oorzaken. Ten eerste vragen veranderende technologie of marktomstandigheden vaak om reorganisaties of functieveranderingen, het uitbreiden of inkrimpen van capaciteit. Ten tweede zijn werknemers eerder geneigd hun talenten te ontwikkelen en zoeken naar ander functies waar zij zich verder kunnen ontplooiën.

Deze ontwikkelingen vragen om een flexibeler arbeidsmarkt. Dat is een maatschappelijk belang en is noodzakelijk om in een veranderende, globaliserende economie concurrerend te blijven.

4.7. Arbeidsmarkt en overheid

Een flexibele arbeidsmarkt zorgt er voor dat zo veel mogelijk mensen op die plaats terecht komen waar zij hun talenten zo goed mogelijk kunnen ontplooiën. De flexibiliteit van de arbeidsmarkt is dus een maatschappelijk belang dat de economie ten goede zal

komen en waar iedereen van zal profiteren. Men zou dit zelfs als een publiek goed kunnen beschouwen.

De vraag werpt zich dan op wie de kosten van transitie moet betalen. Tot nu toe is de neiging om de kosten ervan eenzijdig bij de werkgever of de werknemer te leggen. Dat is niet logisch, aangezien de hele economie baat heeft bij een soepele overgang van werk naar werk. In de ogen van LibDem is de overheid daarom de aangewezen partij om de kosten van de transitie te dragen.

4.8. Werk en inkomen

Het hebben van werk is meer dan alleen een bron van inkomen: het leidt tot sociale contacten en een actieve deelname aan de samenleving. In principe is het inkomen dat met werken verdiend kan worden gerelateerd aan de productiviteit van de werknemer. Een modale werknemer moet in staat zijn daarvan in de huidige maatschappij rond te kunnen komen. Maar er zijn ook mensen waarvan de productiviteit, om wat voor reden dan ook, niet voldoende is om daarmee in deze maatschappij in hun levensonderhoud te voorzien. Vroeger konden zij eenvoudig werk doen en konden zij aldus deelnemen aan de samenleving. Nu krijgen zij wel een inkomen (veelal bijstand), maar staan zij buiten de samenleving.

De enige manier om zorg te dragen dat ook personen die minder productief zijn aan het arbeidsproces kunnen deelnemen is door hen een suppletie te geven op het verdiende loon. Wanneer hun productiviteit bijvoorbeeld equivalent is aan drie euro per uur, legt de overheid daar zes euro per gewerkt uur suppletie bij, zodat het netto loon negen euro bedraagt, dit is ongeveer het huidige minimumloon.

4.9. Een liberale economie

Een liberale economie, waarbij iedereen zo veel mogelijk vrijheid kent, heeft twee elementen. Ten eerste de vrijheid voor eenieder om op de voor hem beste wijze een bijdrage aan de economie te leveren en daaruit een inkomen te verwerven. Ten tweede een overheid die diegenen ondersteunt die om wat voor reden dan ook – behalve bij evidente eigen schuld – buiten het arbeidsproces zijn geraakt en zorgt dat zij weer op een gepast niveau aan het werk kunnen.

Vrijheid

Het is in het algemeen belang dat degenen die willen ondernemen en risico's dragen daar ook zo veel mogelijk vrijheid toe hebben. De zeggenschap over de onderneming en de beslissing over de allocatie van productiemiddelen moet veel meer bij de ondernemer komen te liggen. In het geval van een vennootschap dient deze beslissingbevoegdheid uiteindelijk veel sterker bij de aandeelhouders te liggen. Zij zijn immers de ondernemers (c.q. nemen deel in de onderneming) en zij lopen het risico als er dingen verkeerd gaan. Dat betekent dat de aandeelhouders een veel grotere invloed moeten hebben op de Raad van Commissarissen, die tot taak moet hebben er op toe te zien dat het bestuur op een duurzame wijze waarde creëert voor de aandeelhouders. Dat houdt per definitie tevens in het behartigen van de belangen van de andere "stakeholders" zoals werknemers en klanten.

Het is doorgaans in het belang van de ondernemer – c.q. de aandeelhouders – dat de onderneming duurzaam is. Aandeelhouderswaarde heeft uiteindelijk alleen betekenis op de lange termijn.

Het beëindigen van een arbeidsrelatie moet – mits er voldoende bescherming is tegen willekeur – relatief eenvoudig zijn en met een opzegtermijn die voor beide partijen in principe gelijk is.

Vangnet

Tegenover een vergrote vrijheid voor ondernemingen dient een beter en meer activerend sociaal vangnet te staan. Uitgangspunt daarbij moet zijn dat iedereen op ieder moment opnieuw kansen moet krijgen zijn talenten te ontplooiën en daarmee ook in zijn levensonderhoud te voorzien, maar dat ieder ook de plicht heeft – althans voor zover hij een beroep doet op de voorzieningen van de overheid – die kansen te benutten.

Essentie hierbij is dat wie ontslagen wordt of failliet gaat dan wel anderszins behoefte heeft aan ondersteuning bij de overheid terecht kan. Vanaf de eerste dag krijgt hij een coach toegewezen die actief met de betrokkene de mogelijkheden van re-integratie doorneemt. Wie daar geen behoefte aan heeft of vanzelf zijn weg vindt, kan dit in een dergelijke bespreking aangeven. Omgekeerd kan het betekenen dat sommigen een zeer intensieve begeleiding of scholing aangeboden krijgen. Aangezien het hier om maatwerk gaat, dient de coach een hoog kwalitatief niveau te hebben.

Eenieder heeft daarbij recht op een werkloosheidsuitkering die in ieder geval de eerste drie maanden gelijk is aan het laatstverdiende salaris. Dat niveau kan gecontinueerd worden, afhankelijk van de mogelijkheden op de arbeidsmarkt en de inspanningen van de betrokkene. De coach kan beslissen dat iemand langere tijd – jaren – recht heeft op een hoog uitkeringsniveau – bijvoorbeeld om een aanvullende opleiding te volgen – maar kan ook beslissen dat de uitkering van iemand die niet goed zijn best doet of die vasthoudt aan irreële wensen geleidelijk verlaagd wordt tot bijstandsniveau. Dit geeft dus een grote beslissingsbevoegdheid aan de re-integratie coach. Tegen een dergelijk besluit moet op een goed toegankelijke wijze beroep open staan, in eerste instantie bij diens superieur, in tweede instantie bij de rechter. De vakbeweging kan daarbij een rol spelen door toe te zien er geen onredelijke beslissingen worden genomen en zo nodig de betrokkenen bij te staan.

Het vangnet geldt niet alleen voor ontslagen werknemers, maar ook voor ondernemers die failliet zijn gegaan of zzp'ers die geen werk meer kunnen vinden.

Eenieder moet de mogelijkheid hebben werk te vinden waarmee hij in zijn levensonderhoud kan voorzien. Voor degenen die een zodanig lage productiviteit hebben, of die slechts werk kunnen vinden met een laag uurloon, vult de overheid het inkomen aan met een loonkostensuppletie, die afneemt naarmate een hoger uurloon wordt verdiend. Dit kan gezien worden als een vorm van negatieve inkomensbelasting – zoals in de Verenigde Staten de 'earned income tax credit' – maar aangezien deze gerelateerd is aan het uurloon is het beter te spreken van loonkostensuppletie. Ook zij die minder productief zijn, hebben recht op respect en een volwaardige deelneming aan de maatschappij.

Voor de kenniseconomie is het verder van belang dat er geen barrières zijn voor het volgen van onderwijs. Studenten, maar ook ouderen, moeten een zo vrij mogelijke toegang hebben tot goed onderwijs.

Een liberale economie kenmerkt zich dus door vrijheid, inkomenszekerheid en maatwerk. Maatwerk is nodig om zorg te dragen dat ieder de ondersteuning en begeleiding krijgt die hij nodig heeft zonder dat er sprake is van misbruik of verspilling.

Een liberale economie is flexibeler dan de huidige en zal daardoor beter presteren en biedt de individuele mens ook meer vrijheid en kansen om aan het economisch proces en de maatschappij deel te nemen.

4.10. Huidig beleid

Het huidige beleid en de visie van de politieke partijen staat haaks op de bovenstaande gedachtegang.

Verlaging werkloosheidsuitkeringen

De werkloosheidsuitkeringen worden thans verlaagd of verkort, ook voor degenen die niet of nauwelijks in de huidige arbeidsmarkt een baan kunnen krijgen. LibDem vindt dat het pas redelijk is de werkloosheidsuitkeringen te verlagen wanneer blijkt dat de betrokkene niet voldoende zijn best doet nieuw werk te vinden dan wel zich om te scholen. Individuen mogen niet gestraft worden voor conjuncturele werkloosheid.

Ontslagprocedures en ontslagvergoedingen

Ontslagprocedures zijn relatief lang en het is vaak gebruikelijk om daarbij een ontslagvergoeding te geven. In veel gevallen is een ontslagvergoeding overbodig, bijvoorbeeld bij mensen die vrij snel weer een baan krijgen. De kosten die met ontslag gemoeid zijn, zorgen er voor dat werkgevers zo lang mogelijk een vast dienstverband trachten te vermijden. Vandaar de neiging om steeds meer flexwerkers in dienst te hebben en gebruik te maken van zzp'ers. Dit leidt tot een tweedeling op de arbeidsmarkt en met name problemen voor starters en herintredende ouderen.

Van baan naar baan

Veel regelingen worden aangepast en versoberd onder de veronderstelling dat mensen direct van baan naar baan gaan. Dat is een nastrevenswaardig ideaalbeeld, maar is helaas niet de praktijk. Vaak is het voor personen ouder dan 45 jaar lastig om weer op een adequaat niveau werk te krijgen. Uiteindelijk vestigen zij zich maar als zzp'er.

Scholing

Helemaal vreemd is de gedachte – die onder andere leeft bij het CDA (en de PvdA) dat de werkgever moet zorgen voor voldoende scholing zodat de werknemer na eventueel ontslag weer makkelijk een baan kan krijgen. Dit komt op het volgende neer: de bakker moet zijn medewerkers naar een slagerscursus sturen opdat zij mogelijk bij een slager kunnen gaan werken als hij de bakkerij moet inkrimpen.

Werkgever betaalt

De gedachte dat de werkgever maar de eerste zes maanden van de werkloosheidsuitkeringen moet betalen is eveneens op een vreemde redenering gebaseerd. Macro-economisch komt dit neer op een algemene lastenverhoging. Wellicht dat deze voor grotere bedrijven te dragen is, maar voor de kleinere ondernemingen is dit niet alleen onrechtvaardig, het kan ook ten koste gaan van de levensvatbaarheid van het bedrijf. Als een bedrijf drie mensen in dienst heeft en noodgedwongen moet inkrimpen tot twee zullen deze extra lasten vaak niet op te brengen zijn. Bedacht zij dat meer dan 80% van de bedrijven in Nederland minder dan 5 werknemers heeft.

Bijstand

De bijstand is een duidelijk voorbeeld van verspilling van talenten: mensen worden betaald om thuis niets te doen. Beter is om zo veel mogelijk mensen aan het werk te krijgen, eventueel tegen een laag loon dat met een loonkostensuppletie wordt aangevuld tot een inkomen om van rond te kunnen komen.

Kortom: het huidige beleid en de standpunten van de meeste politieke partijen leiden tot verspilling en een beperking van vrijheid. Dit komt vooral doordat hun benadering gebaseerd is op ideologie die uit de 19^e eeuw stamt: de inkomenszekerheid moet van de werkgever komen, die verantwoordelijk is de werknemers levenslang in dienst te houden. Deze benadering past niet meer in de 21^e eeuw. De 21^e eeuw vraagt om een vrije economie, een goed sociaal vangnet en een sterke overheid.

4.11. Vergrijzing

Ook de vergrijzing vraagt om een andere benadering van de arbeidsmarkt. Bij een stijgende levensverwachting is het niet onlogisch om ook langer te werken. Een verhoging van de AOW- en pensioengerechtigde leeftijd ligt dan ook voor de hand. Het probleem is evenwel dat de Nederlandse arbeidsmarkt daar geheel niet voor uitgerust is. Wie ouder dan 45 is, wordt door werkgevers vaak als (te) oud gezien en heeft moeite een nieuwe baan te vinden. Dat geldt zeker voor personen die zich op andere werkzaamheden moeten richten dan hun vorige betrekking. Ouderen die nu ontslagen worden hebben feitelijk geen perspectief meer op een passende baan; uiteindelijk komen zij met het huidige beleid in de bijstand terecht.

In de liberale benadering zoals hierboven geschetst is in ieder geval het inkomen gegarandeerd. Een activerende overheid kan daarbij zorg dragen voor eventuele om- en bijscholing, zodat ook iedere oudere met de nodige kennis en vaardigheden de arbeidsmarkt kan betreden. Om zorg te dragen dat ouderen concurrerend kunnen blijven kan de overheid zo nodig een – al of niet tijdelijke – aanvulling op het salaris geven.

Daarnaast is een mentaliteitsverandering bij werkgevers noodzakelijk. Het moet net zo gebruikelijk zijn om iemand van 62 aan te nemen als iemand van 35. De overheid kan hierin een voorbeeldfunctie vervullen door op alle niveaus en voor alle functies ook ouderen aan te nemen. Dat vraagt om een koerswijziging van 180 graden.

Zonder deze koerswijziging is het zinloos en zelfs asociaal om de AOW- en de pensioenleeftijd te verhogen.

4.12. Herverdeling van kansen

LibDem is voor een samenleving en economie waar individuen zo veel mogelijk kansen nemen hun talenten te ontplooien. Dat houdt mede in het nemen van risico's en het dragen van verantwoordelijkheid daarvoor. Het dragen van risico mag er echter nooit toe leiden dat het individu in het geval van een mislukking voor lange tijd met de gevolgen blijft zitten. Een individu zal bovendien eerder bereid zijn risico's te nemen als hij weet dat er een vangnet is. De overheid moet het individu de kans geven risico's te nemen: hij moet zich niet laten leiden door angst. Geen herverdeling van inkomen, maar herverdeling van kansen.

5. Europa

Het beleid ten aanzien van Europa is een duidelijk voorbeeld van het gebrek aan visie van de traditionele politieke partijen. Dat is niet van de laatste jaren, maar geldt eigenlijk al sinds het begin van de jaren negentig. Het gevolg is een onduidelijk beleid hetgeen resulteert in een Europese Unie waar weinigen zich nog in kunnen herkennen. Wilders heeft gelijk als hij stelt dat Europa te veel ongecontroleerde macht heeft. Alleen zijn analyse deugt niet en zijn oplossingen daardoor evenmin.

De Nederlandse bevolking is in het geheel niet zo anti-Europees als veel politici beweren. De meeste mensen zijn niet dom en begrijpen dat Europa ons veel welvaart en stabiliteit heeft gebracht. Er zijn evenwel twee problemen. Het eerste betreft de democratie en de controle op de macht. Het tweede, recenter manifest geworden, betreft de economie van de monetaire unie. Voor beide problemen is een consistente visie nodig en die ontbreekt.

Het gebrek aan democratie en controle op de macht was een belangrijke reden om in het referendum van 2005 de Europese Grondwet te verwerpen. Europa heeft in de loop van de tijd steeds meer bevoegdheden gekregen, maar de invloed van de burger daarop is

afgenomen. Dat heeft te maken met de geleidelijke uitbreiding van de Unie. In een gemeenschap van zes lidstaten is het nog mogelijk de eigen inbreng van iedere lidstaat te herkennen en kan gezegd worden dat de burgers daar – indirect – nog invloed op uitoefenen. In een Unie van 27 lidstaten hebben kleinere lidstaten als Nederland nauwelijks meer invloed. De Haagse politiek heeft nagelaten dat tijdig in te zien, waardoor wij nu te maken hebben met een bureaucratisch gedrocht waar weinig grip op is.

De oplossing hiervoor is om meer directe invloed aan de burgers te geven op de Europese politiek. Wij moeten af van het Europa van de hoofdsteden – waar de regeringen om tafel zitten – en moeten toe naar het Europa van de burger. Hiervoor is in de eerste plaats noodzakelijk dat het Europees Parlement via Europese kieslijsten kan worden gekozen. Dat wil zeggen dat je bijvoorbeeld op een Europese sociaaldemocratische of een liberale of een conservatieve lijst kunt stemmen met kandidaten uit alle lidstaten. Als je één Europese lijsttrekker voor iedere lijst hebt, zal dat de herkenbaarheid van het Europees Parlement versterken: je weet immers wie de lijsttrekker is van de lijst waarop je gestemd hebt. Als het Parlement via Europese kieslijsten is gekozen kan ook de Europese Commissie op basis van het vertrouwen van het Parlement worden samengesteld. Het zal dan niet meer nodig zijn om van iedere lidstaat één Commissaris te benoemen, hetgeen nu tot een veel te grote en onherkenbare Commissie leidt¹.

Het tweede probleem betreft een weeffout in de monetaire unie. Bepaalde problemen zijn destijds niet onderkend. Het model dat wij tot nu toe hebben is een centraal monetair beleid – gevoerd door de ECB – en een decentraal economisch beleid. Op zich kan dat heel goed werken. Velen beweren echter dat een monetaire unie niet zonder een “politieke unie” kan werken, maar als je om argumenten vraagt die dat onderbouwen, blijft het tot nu toe altijd stil. Meer dan kretologie is het dus niet.

Wat wel om een oplossing vraagt is het gevaar dat in één of meer lidstaten de staatsschuld een onhoudbaar niveau krijgt, zoals dat met Griekenland het geval is. Daar zijn verschillende oplossingen voor: een centrale en decentrale. Tot nu toe is voor de centrale benadering gekozen: Brussel krijgt veel bevoegdheden om de begrotingen van de lidstaten te controleren en in sommige gevallen boetes op te leggen. Maar er is ook een decentrale benadering mogelijk, waarbij in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de lidstaat zelf wordt benadrukt. Het zijn immers in de eerste plaats de burgers van de betreffende lidstaat die met de nadelen geconfronteerd worden wanneer de overheid insolvent wordt. Denk aan alle salarisverlagingen en ontslagen in Griekenland. Om problemen zoals wij nu met een aantal lidstaten ervaren te voorkomen, kunnen zelfs mechanismen worden bedacht die de eigen verantwoordelijkheid van de lidstaten en de disciplinerende werking van de kapitaalmarkt versterken. Daarmee kan de vergaande bemoeienis van Brussel achterwege blijven.

De politiek heeft nu gekozen voor de centrale benadering: het afstaan van meer bevoegdheden aan Brussel, ook al beweert Mark Rutte ten onrechte dat dat niet het geval is. Dit heeft twee gevolgen. Ten eerste ondermijnt het afstaan van bevoegdheden aan een ongecontroleerd, bureaucratisch orgaan de democratie. Ten tweede is de norm zoals die nu afgesproken is veel te rigide. Dat manifesteert zich al direct dit jaar: in een neergaande conjuncturele cyclus is het onverstandig te bezuinigen, daarmee vererger je juist de problemen.

Alle politiek partijen hebben de afgelopen twee decennia nagelaten een visie op Europa te formuleren. Dat geldt uiteraard voor de meer Eurosceptische partijen zoals de PVV, maar dat geldt ook voor de zich pro-Europees noemende D66. D66 zegt nu ongenueanceerd “Europa ja” maar negeert daarbij de problemen die de burgers terecht

---

¹ Voor een verdere uitwerking van deze gedachte zie: ‘Voor Europa, tegen deze Grondwet’ (2005)

hebben met de wijze waarop Europa nu functioneert. D66 was bovendien bij uitstek de partij die de mogelijkheid had om wel tijdig een visie te formuleren. Hans van Mierlo was immers Minister van Buitenlandse Zaken toen het Verdrag van Amsterdam werd gesloten (1997) en was tevens afgevaardigde namens Nederland in de Conventie die de Europese Grondwet – en dus het huidige Verdrag van Lissabon – heeft opgesteld.

6. Milieu: een groene markt

Verantwoordelijkheid voor volgende generaties houdt ondermeer in dat schadelijke gevolgen van het economisch handelen voor de leefomgeving zo veel mogelijk moeten worden beperkt en tot een duurzaam niveau moeten worden teruggebracht. Het milieu is een publiek goed en dat vraagt om een duidelijke rol van de overheid, dat kun je niet aan de markt overlaten. De overheid dient het milieu dus als publiek goed te beheren. Wel moet dat zo marktconform mogelijk gebeuren, dat is beter voor het milieu en ook beter voor de economie. Met marktconforme instrumenten, zoals een heffing op vervuilende activiteiten, kan de overheid generieke maatregelen nemen. Wel is het van belang dat de inkomsten die de overheid uit de marktconforme instrumenten ontvangt aan de burgers teruggegeven worden in de vorm van lastenverlichting en dat deze niet leiden tot een algemene herverdeling van inkomen.

Zo is LibDem voor een algemene heffing op CO₂-uitstoot. Dat kan het beste in Europees verband worden geregeld. Essentiële voorwaarde daarbij is dat de overheid de ontvangen middelen teruggeeft in de vorm van lastenverlichting, bijvoorbeeld een verlaging van de BTW. Dat betekent dus dat vervuilende producten of diensten duurder worden, terwijl producten of diensten – waaronder groene energie – die niet vervuilend zijn goedkoper worden. De consument wordt zo gestimuleerd die producten te kopen die het milieu het minst belasten, maar houdt wel zijn keuzevrijheid.

Met deze marktconforme benadering wijkt LibDem duidelijk af van de traditionele partijen. Deze geven ofwel minder prioriteit aan het beschermen van het milieu, zoals de VVD en de PVV, ofwel staan een milieubeleid voor dat gebaseerd is op symboolpolitiek, zoals het zinloze verbod op de gloeilamp.

Het milieubeleid van LibDem is beter voor het milieu dan hetgeen GroenLinks voorstaat, omdat de daadwerkelijke vervuiling belast wordt, en beter voor de economie dan wat de VVD wil, omdat het marktconform is. Het is de enige manier om op effectieve wijze te zorgen voor een duurzame leefomgeving.

7. Zorg

Sinds enkele jaren kent Nederland een zorgstelsel waarvan men zegt dat het op marktwerking is gebaseerd. Ten onrechte: het stelsel blijkt steeds meer macht te geven aan een beperkt aantal verzekeraars. Marktwerking houdt in dat de consument – de patiënt – de maximale vrijheid heeft te kiezen tussen de aanbieders van zorg. In het huidige stelsel kan de consument wel de zorgverzekeraar kiezen, maar de gedachte is dat vervolgens de keuze van zorgaanbieders beperkt is tot degenen met wie de verzekeraar een contract heeft gesloten. Daarmee is in feite de keus voor de consument beperkt. Dit is een weeffout in het stelsel en zal uiteindelijk tot inefficiënties en hogere prijzen leiden.

LibDem is voor een stelsel waarbij de patiënt in overleg met de arts de regie heeft en waarbij de verzekeraar de kosten van de behandeling bewaakt. Dat vergroot de vrijheid voor de patiënt om de zorg van zijn keuze te vragen. Wel dient de patiënt daarbij inzage te hebben in de kosten van de zorg en is het wenselijk dat hij een beperkte bijdrage daaraan levert.

8. Wonen

De Nederlandse woningmarkt is totaal verziekt. Al jaren. Ook hier is sprake van een te sterke bescherming van de insiders ten koste van de outsiders. Zo moeten studenten vaak meer dan € 400 per maand betalen voor een kamertje van 3 x 3, terwijl anderen voor een lager bedrag een hele woning huren. Dat is niet rechtvaardig en niet efficiënt. De laatste tijd komt een hervorming van de woningmarkt langzamerhand op de agenda te staan. Daar worden echter verschillende dingen onder verstaan. Voor de één is dat beperkt tot het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek; de ander vindt maatregelen tegen het 'scheefwonen' belangrijker.

In de visie van LibDem moet eerst gedefinieerd worden hoe een evenwichtige woningmarkt er uit ziet. Hierbij moet het even aantrekkelijk zijn een woning te kopen dan wel te huren of te verhuren. De keus hangt dan van de omstandigheden af. Pas als er consensus is hoe een evenwichtige woningmarkt er uit ziet, kan bepaald worden hoe en in welk tempo wij dat willen bereiken. In ieder geval moet de overdrachtsbelasting worden afgeschaft. Dit is immers een belasting op mobiliteit en staat haaks op de gedachte de economie flexibel te maken.

De huidige wijze van opereren is een korte termijn aanpak: er worden ad hoc maatregelen genomen die, omdat zij niet in een groter verband worden gezien, de markt nog verder uit evenwicht brengen. Voorbeeld is de recente wijziging van de hypotheekrenteaftrek die het kopen van een woning door starters nog moeilijker maakt.

9. Immigratie en integratie

Nederland is een dicht bevolkt land en er is geen ruimte om grote groepen immigranten op te nemen. Toch zal er altijd enige immigratie blijven: kenniswerkers, asielzoekers, gezinshereniging. De beste manier om te integreren is als nieuwkomers ook direct aan de maatschappij deelnemen door middel van werk. In een economie zoals LibDem die voorstaat, is dat gewaarborgd.

10. Openbaar bestuur

Er is een tendens om steeds het openbaar bestuur te willen reorganiseren en de rol van instituties te veranderen. Vaak worden voorstellen gedaan zonder duidelijke analyse van welk probleem daarmee opgelost zou moeten worden en wat de gevolgen van het voorstel zijn. Zo zijn er ondoordachte voorstellen om de waterschappen op te heffen, provincies samen te voegen of de minister-president rechtstreeks te laten kiezen.

Ook zijn vaak overheidstaken afgestoten omdat de uitvoering binnen de overheid slecht gemanaged werd. Zo is het openbaar vervoer geprivatiseerd en heeft het Rijk allerlei taken naar gemeentes afgestoten.

Rijksbeleid moet door het Rijk worden uitgevoerd. Het doorsluizen van allerlei Rijkstaken naar de gemeentes is alleen een verkapt bezuiniging en leidt tot ongelijkheid en inefficiënties. De enige reden waarom het Rijk dat zou doen is een gebrekkig management en aansturing van de uitvoerende ambtenaren.

Het aansturen en managen van overheidsdiensten blijft – bij gebrek aan concurrentie en tucht van de markt – een probleem. Hieraan kan tegemoet worden gekomen door op ruime schaal gebruik te maken van visitatiecommissies: externe deskundigen die regelmatig het functioneren van een betreffende dienst of afdeling kritisch tegen het licht houden en daarover rapporteren aan de politiek verantwoordelijken.

11. Rechtsstaat

Alleen in een rechtsstaat kan het individu echt in vrijheid leven. Geen vrijheid zonder rechtsstaat. Toch staat de rechtsstaat de laatste tijd onder druk. Er worden maatregelen voorgesteld die de toegang tot het recht belemmeren en ook die de onafhankelijkheid van de rechter aantasten. Voorbeeld van het eerste is de gedachte om de griffierechten te verhogen met het oogmerk het beroep op de rechter financieel af te straffen. Voorbeeld van het tweede is de geleidelijke introductie van een managementcultuur in de rechterlijke macht, waardoor de zuivere professionaliteit en onafhankelijkheid van de leden van de rechterlijke macht op het spel komen te staan. Het opmerkelijke is dat het juist de VVD is – in naam een liberale partij – die de toegang tot de rechter wilde belemmeren door een verhoging van de griffierechten.

12. Vrije informatie

Door technologische vooruitgang is veel informatie snel en ruim toegankelijk geworden. Het informatietijdperk vraagt om een aantal maatregelen die de vrijheid van het individu beschermen en zorg dragen dat de beschikbare informatie ook zo ruim mogelijk voor iedereen toegankelijk is. Zo moet onder meer de privacy beschermd worden en netneutraliteit gewaarborgd zijn. Ook vraagt het informatietijdperk om een nieuwe benadering van het auteursrecht. De nu gangbare opvattingen zijn niet alleen achterhaald, maar ook op den duur niet te handhaven. Onder meer moet de heffing op blanco beeld- en geluidsdragers worden afgeschaft en geen geld meer worden afgedragen voor het luisteren naar muziek op het werk of in de horeca.

13. Lange en korte termijn

LibDem vindt dat een politieke partij in de eerste plaats een visie op de lange termijn moet hebben: hoe moet de maatschappij functioneren? Pas dan komt de korte termijn aan de orde. De meeste politieke partijen beginnen met de korte termijn en komen niet aan de lange termijn toe.

Veel problemen zijn niet op korte termijn op te lossen en vragen een meer fundamentele visie. Dat geldt te meer in de snel veranderende wereld waarin wij nu leven. Kiezers maken zich zorgen om de economie, de sterkere internationale concurrentie, migratie, milieu en klimaat, vergrijzing. Dat vraagt om een integrale visie op de maatschappij in de 21^e eeuw. Dat biedt ook de mogelijkheid om op een betrouwbare wijze in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Een dergelijke visie is een lange termijn visie. Op korte termijn kan niet meer gedaan worden dan stappen in de gewenste richting te zetten.

Velen zullen zich afvragen wat de financiële consequenties zijn van de visie van LibDem. Op lange termijn kunnen deze niet anders dan gunstig zijn. Immers een economie waar ieder deelneemt aan de maatschappij en zijn talenten zo goed mogelijk ontplooit, leidt tot een beter resultaat dan één waarbij een deel van de bevolking aan de kant staat of waarbij er een tweedeling is tussen insiders en outsiders. Ook zal de Nederlandse economie daardoor meer concurrerend zijn. Op korte termijn zal het mogelijk tot extra uitgaven leiden. Dat is wellicht onvermijdelijk, maar dat geldt voor iedere transitie.

14. LibDem in het politieke spectrum

Voor de duidelijkheid is het goed om de positie van LibDem in het politieke spectrum te bepalen. Daarom volgt eerst een overzicht van de belangrijkste verschillen met de andere partijen.

De VVD is een conservatief liberale partij, die een zo klein mogelijke overheid wil en zo weinig mogelijk regels (negatieve vrijheid). Dat geeft vrijheid voor degenen die daar de mogelijkheden voor hebben, maar beperkt de vrijheid voor diegenen die op achterstand staan. De vraag kan gesteld worden of de VVD wel een liberale partij is, gelet op bijvoorbeeld het voorstel de griffierechten te verhogen of de rekening voor de eerste zes maanden werkloosheidsuitkering bij de (kleinere) ondernemers te leggen. Ook kan men zich afvragen of de xenofobe houding van de VVD en de recente afkeer van Europa zich wel met het liberalisme kunnen verenigen.

D66 is vooral een pragmatische partij. D66 beschouwt zich ook als liberale partij en noemt zich zelfs sociaal-liberaal, zonder dat verder nader aan te duiden. D66 is een partij van de leuke ideetjes en doet voorstellen zonder na te gaan of deze wel in een consistent beleid passen. Als pragmatische partij heeft D66 bijna per definitie geen maatschappijvisie. D66 zegt voor Europa te zijn, maar heeft daar nog nooit een consistente visie op gegeven. Ook worden de zorgen die de kiezers hebben over de huidige Europese Unie genegeerd.

Het CDA is een 'middenpartij', maar heeft nog niet goed gedefinieerd wat dat inhoudt. In het rapport 'Kiezen en Verbinden' wordt zelfs gekozen voor het radicale midden. Dat rapport ligt nu ter bespreking in de partij, maar deze discussie is onderbroken door de val van het kabinet en de komende verkiezingen.

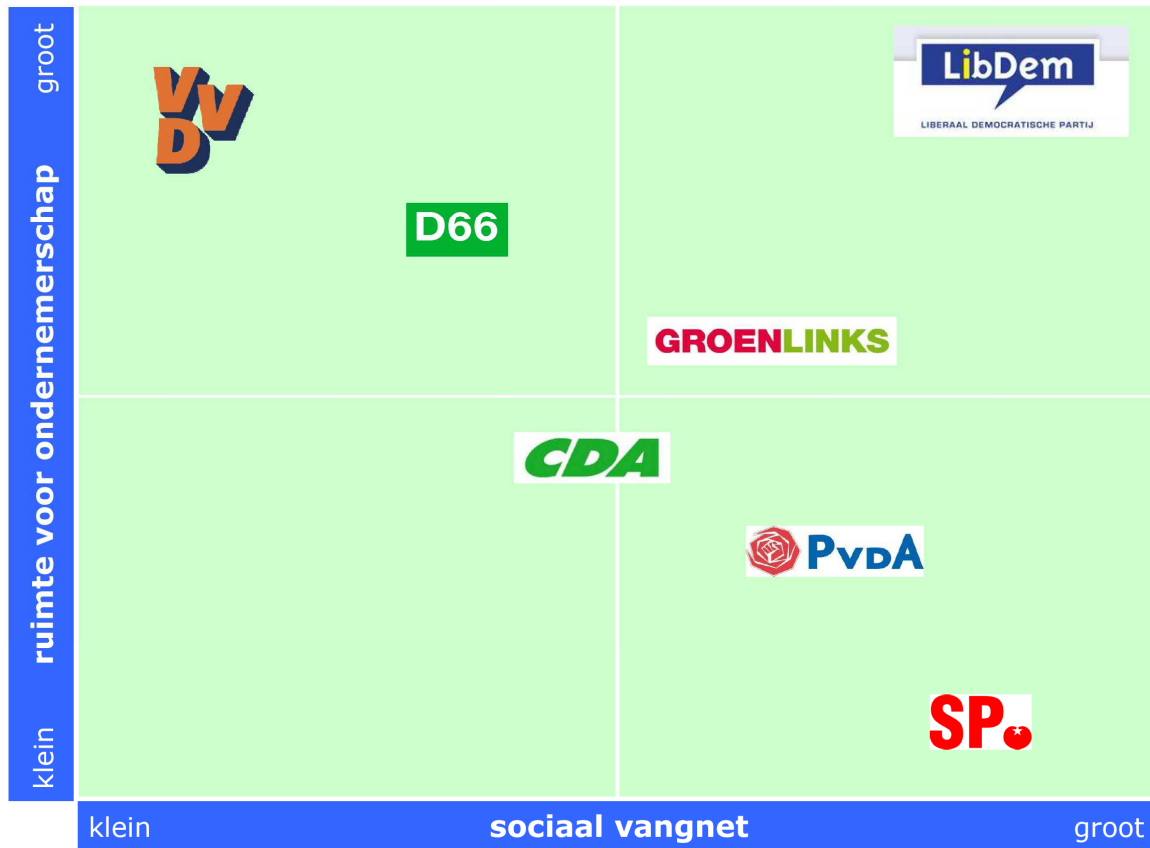
Ook de PvdA is op zoek naar een koers. Sinds Wim Kok de ideologische veren heeft afgeschud is niet duidelijk waar de partij voor staat. Een markteconomie? Een grotere rol voor de overheid? Met de verkiezing van Diederik Samsom tot fractievoorzitter lijkt het alsof er een beweging naar links is gekomen.

De SP is een partij die een duidelijke, op het socialisme gebaseerde maatschappijvisie heeft. Daarmee is de SP voor de kiezer herkenbaar. Voor de SP kan in dat opzicht niets dan waardering worden uitgesproken. De maatschappijvisie van de SP is evenwel de onze niet.

Wie het verkiezingsprogramma van de PVV leest, ziet weinig doordachte voorstellen. De PVV weet wel een aantal signalen van de kiezers goed op te pakken – zoals de problemen die men ziet met de Europese Unie – maar biedt daar geen goede, consistente oplossingen voor.

LibDem zou zich op een links-rechts as in het midden van het politieke spectrum bevinden. Probleem is evenwel dat deze meestal eendimensionaal wordt voorgesteld. Met de uitwerking van het begrip sociaal-liberalisme kan LibDem evenwel niet als één van de traditionele middenpartijen worden beschouwd. Het onderstaande diagram kan dat verduidelijken. Op de verticale as is weergegeven ruimte voor ondernemerschap en op de horizontale as een sociaal vangnet. De traditionele partijen bevinden zich alle min of meer op een rechte lijn met de VVD linksboven (veel ruimte voor ondernemerschap en beperkt sociaal vangnet) en de SP rechtsonder (beperkte ruimte voor ondernemerschap en groot sociaal vangnet). LibDem bevindt zich in de rechter bovenhoek: veel ruimte voor ondernemerschap en een adequaat sociaal vangnet.

Diagram: politiek spectrum

Als (sociaal)liberale partij is LibDem dus een nieuwe dimensie in het politieke krachtenveld.

15. Waarom een nieuwe partij?

Vaak wordt de vraag gesteld: waarom met een nieuwe partij aan de verkiezingen deelnemen en waarom niet bij een bestaande partij aansluiten? Hiervoor zijn twee argumenten. Ten eerste is het bijna niet mogelijk om het beleid van een bestaande partij te wijzigen. Als dat lukt duurt dat jaren, waarbij eerst een meerderheid moet worden gevonden voor een nieuwe visie. Ten tweede is dat niet wenselijk: het is ongeloofwaardig als die bestaande partij de koers zou verleggen en plotseling een andere consistente visie zou hebben. Alleen een nieuwe politieke partij kan een geloofwaardig alternatief bieden aan de kiezers in het midden van het politieke spectrum.

Een andere vraag die gesteld wordt is of een nieuwe partij niet te veel tot versplintering van de politiek leidt. Dat zou het geval zijn als de partij zich niet of nauwelijks van andere partijen zou onderscheiden. Maar als er een nieuwe benadering is, die aansluit bij een deel van de kiezers, is dat een verrijking voor het politiek debat en kan dat de geloofwaardigheid van de politiek versterken. De kiezer kan dan immers zijn stem uitbrengen op een partij waar hij echt achter staat.

Ook wordt de vraag gesteld of het zin heeft om te stemmen op een partij die in eerste instantie misschien niet meer dan één of twee zetels haalt. Dat is een relevante vraag.

Bedacht zij dat een partij als de SP, die nu één van de grootste is, in 1994 met twee zetels is gekozen. Bedacht zij ook dat een kleine partij als de Partij voor de Dieren relatief wellicht één van de meest invloedrijke is. Sinds deze partij met twee zetels in de Tweede Kamer vertegenwoordigd is, heeft bijna iedere partij aandacht voor dierenwelzijn.

Tenslotte zij opgemerkt dat moeilijke coalitievorming na de laatste verkiezingen mede het gevolg was van het vasthouden aan de mythe dat de grootste partij de premier moet leveren. Staatsrechtelijk is dat onzin: het is heel goed mogelijk dat de premier uit één van de kleinere coalitiepartijen komt, zoals bijvoorbeeld in het kabinet-Biesheuvel. Als na de laatste verkiezingen de premier uit een andere partij dan de VVD was gekomen, waren er meer combinaties mogelijk geweest; dat maakt het land makkelijker te besturen.

16. Oproep voor vrijheid

LibDem geeft een visie op maatschappij en economie die past bij de 21^e eeuw. Een visie die perspectief biedt voor de toekomst. Deze visie wijkt af van die van alle andere bestaande partijen, met achterhaalde 19e eeuwse visies en holle frases en zwalkende standpunten. LibDem biedt een integrale visie, die ook een kans biedt aan een steeds grotere groep outsiders.

Dit manifest is een oproep aan allen die zich willen inzetten voor een maatschappij waarin vrijheid voor allen bestaat. LibDem is overtuigd dat velen onze maatschappijvisie zullen onderschrijven wanneer zij daar kennis van nemen. Om deze visie uit te dragen hebben wij veel steun nodig.

LibDem is ook overtuigd dat deze visie een verrijking is van het Nederlands politieke landschap. LibDem is een nieuwe partij en kan alleen met voldoende steun resultaat boeken bij de komende verkiezingen. Wij roepen eenieder die onze maatschappijvisie onderschrijft om ons daadwerkelijk te steunen.

Als u onze maatschappijvisie onderschrijft kunt u op verschillende manieren steun bieden (zie <http://www.libdem.nl/Steun/tabid/99/Default.aspx>):

- door dit manifest door te sturen aan allen waarvan u denkt dat zij deze oproep kunnen onderschrijven
- door adhesie te betuigen op onze facebook pagina
- door lid te worden van onze facebook groep
- door u aan te melden als lid van LibDem (contributie: € 30; jongeren tot 27 jaar € 15). Zie hiervoor onze website.
- door als lid een actieve bijdrage te leveren aan de partij:
  - in de campagne
  - bestuurlijk
  - in de politiek
- door een financiële bijdrage te leveren. U kunt uw bijdrage overmaken op rekening 65.29.10.424 t.n.v. Liberaal Democratische Partij. Iedere bijdrage is welkom!

Uw steun hebben wij hard nodig!

Als wij voor eind juni voldoende steun hebben gekregen, met reëel zicht op een resultaat bij de Kamerverkiezingen van 12 september, zetten wij door. Wij kunnen de kiezer een nieuw perspectief bieden, een perspectief op de toekomst.

Met zijn allen kunnen wij dit bereiken! Met elkaar, voor iedereen.

Sammy van Tuyll,
voorzitter LibDem

mei 2012

Bijlage: de uitgangspunten van LibDem, zoals vastgesteld in 2008.

website: www.libdem.nl

steun: <http://www.libdem.nl/Steun/tabid/99/Default.aspx>

Bijlage

Liberaal Democratische Partij

Vastgesteld door de Algemene Ledenvergadering
Utrecht, zaterdag 26 januari 2008

De Liberaal Democratische Partij (LibDem) is de nieuwe sociaal-liberale partij van Nederland. Wij streven naar een samenleving waarin de idealen van vrijheid, gelijkheid en broederschap een moderne vertaling vinden. De Liberaal Democratische Partij is voor een samenleving waarin iedereen in vrijheid invulling kan geven aan zijn of haar leven.

Uitgangspunten

De Liberaal Democratische Partij (LibDem) streeft naar een duurzame samenleving waarin de vrijheid van het individu centraal staat. De mens moet in staat zijn zelfstandig richting aan zijn leven te geven.

Vrijheid

De mens moet vrij zijn om zijn leven richting te geven. De overheid dient niet alleen te zorgen dat de vrijheid van ieder mens zo weinig mogelijk wordt ingeperkt, maar er ook zorg voor te dragen dat ieder individu daadwerkelijk in staat is zijn leven richting te geven (positieve vrijheid). Zo moet de overheid door middel van onderwijs en begeleiding op de arbeidsmarkt bevorderen dat eenieder zelfstandig aan de samenleving en de economie deel kan nemen.

Sociale verantwoordelijkheid

Een mens kan alleen in vrijheid leven als hij ook verantwoordelijkheid neemt voor de wijze waarop hij van zijn vrijheid gebruik maakt. Dat houdt in verantwoordelijkheid voor je eigen handelen en nalaten. Maar dat houdt ook in een verantwoordelijkheid voor de medemens, voor de samenleving als geheel en voor volgende generaties.

Samenleving

Individen hebben de behoefte om zich in sociale verbanden te organiseren. De samenleving kent traditiegetrouw vele verbanden die een eigen culturele identiteit hebben. Deze culturele diversiteit is een waardevol kenmerk van onze samenleving. De overheid moet daarin zo veel mogelijk vrijheid bieden en kan zelfs het ontstaan van sociale verbanden stimuleren. De samenleving als geheel moet open en tolerant zijn. Iedere ingezetene van Nederland heeft recht op respect van zowel zijn medeburgers als van de overheid. De overheid dient de fysieke en psychische integriteit van de persoon alsmede de privacy te waarborgen. Binnen het kader van de wet is eenieder vrij zijn eigen geloofsovertuiging of levensbeschouwing te volgen. De scheiding van religie en staat houdt tevens in dat de overheid zich niet over de inhoud van religies uitspreekt.

Duurzaamheid

Verantwoordelijkheid voor volgende generaties houdt ondermeer in dat schadelijke gevolgen van het economisch handelen voor de leefomgeving zo veel mogelijk moeten worden beperkt

en tot een duurzaam niveau moeten worden teruggebracht. De overheid dient het milieu als een publiek goed te beheren. Het behoud van het milieu vraagt om een duidelijke gedragsverandering in de productie en consumptie van goederen. Het beleid hiertoe dient zo veel mogelijk marktconform te zijn. Marktconforme instrumenten zijn immers efficiënter in het behalen van de doelstellingen en tasten de keuzevrijheid niet aan. Hiermee kan de overheid generieke maatregelen nemen, waarbij zij ervoor moet waken dat de inkomsten die de overheid uit de marktconforme instrumenten ontvangt aan de burgers teruggegeven worden in de vorm van lastenverlichting en deze niet leiden tot een algemene herverdeling van inkomen.

Kansen en risico LibDem is voor een samenleving en een economie waar individuen zo veel mogelijk kansen nemen hun talenten te ontplooien. Dat houdt mede in het nemen van risico's en het dragen van verantwoordelijkheid daarvoor. Het dragen van risico mag er echter nooit toe leiden dat het individu in het geval van een mislukking voor lange tijd met de gevolgen blijft zitten. Een individu zal bovendien eerder bereid zijn risico's te nemen als hij weet dat er een vangnet is.

De overheid moet het individu de kans geven risico's te nemen: hij moet zich niet laten leiden door angst. Geen herverdeling van inkomen, maar herverdeling van kansen.

Overheid/bestuur

De overheid is er voor de burger en niet andersom. Dat houdt in dat besluiten op ieder niveau – gemeente, provincie, Rijk, Europese Unie – op een open, democratische manier genomen worden. Dat houdt tevens in dat de overheid zich dienstbaar opstelt. Klachten en suggesties worden effectief, op een transparante wijze behandeld.

Bekleders van openbare ambten moeten vooral op basis van kwaliteit en oog voor algemeen belang worden benoemd en niet op politieke kleur.

Economie

Basis voor het economisch handelen moet de markteconomie zijn. Deze biedt immers zo veel mogelijk keuzevrijheid aan zowel consumenten als producenten en leidt (daardoor) tevens tot een zo groot mogelijke efficiëntie, innovatie en welvaart.

De rol van de overheid is hierin essentieel: geen markt kan functioneren zonder overheid die regels vaststelt en handhaaft. De overheid dient daarbij zorg te dragen dat de markten transparant zijn en dat de keuzevrijheid zo veel mogelijk gewaarborgd is. Bij natuurlijke monopolies is er een sterkere rol voor de overheid weggelegd: in het geval van publieke diensten (infrastructuur, openbaar vervoer) als producent of opdrachtgever; in het geval van andere natuurlijke monopolies (standaardisatie) door zorg te dragen dat de belangen van de consument zo veel mogelijk behartigd worden.

Internationaal

Door de toenemende globalisering van de (wereld)samenleving neemt onze verantwoordelijkheid voor het goed functioneren daarvan toe.

Essentieel is ook hier dat de vrijheid zo veel mogelijk bevorderd wordt. Hiertoe is een sterke internationale rechtsorde vereist, die de vrijheid van individuen en van staten maximaal waarborgt alsmede de culturele identiteit van individuen en samenlevingsvormen – waaronder staten – respecteert en de economische ontwikkeling bevordert.